

הדף היומי

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ח

מסכת בבא מציעא – דף קי"א

עיונים על הדף

האם יש בעיה להשתמש לצורך ציבור בדבר של יחיד?

לגבי היזון של קנין הבטה בהפקר, ניסו תלמות בגמ' בדון שומרי ספיחים לצורך קרבנות ציבור בבית המקדש, נחלקו רבי יוסי ורבנן האם נוטלים שטר על השמירה או לא, ורצו תלמות בנידון של הבטה בהפקר, ותיורצו בב' אופנים או שכולם סברו שהבטה בהפקר לא קונה, או שכולם סברו שכן קונה. לצד שכולם סברו שהבטה בהפקר קונה, נחלקו האם חוששים שמא לא ימסרו את התבואה לצורך הציבור בצורה גמורה.

מבואר בדברי הגמ', שדבר שצריך להיות ששייך לציבור לדעת רבנן לא שייך להביאו מיחיד למרות שיאמר שמתנדב הוא בצורה גמורה וכו', חוששים שמא לא ימסרו יפה יפה.

בסוגיא זו דנו בגמ' ביומא (לה, א) כהן שעשתה לו אמו כותנת, לובשה ועובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לציבור. שאלו פשיטא, ואומרת הגמ', מהו דתימא יניחוש שמא לא ימסרנה יפה יפה קא משמע לן. מבואר בדברי הגמ' שכהן יכול לעבוד בבגדים שעשתה לו אמו, אף שאין הם "בגדי כהונה" מעיקרם, אולם כאשר מוסר לציבור יפה לא חוששים שהשאיר את קנינם אצלו. הנושא שם בגמ' כפי שעולה מביאור רש"י והריטב"א, לגבי עבודת יוה"כ יכול להוציא את הכף והמחטה בבגדים שעשתה לו אימו לאחר שהקדישם ולא חוששים שלא מסרם יפה יפה.

שואלים תוס' (שם) שהרי למדנו בגמ' לפנינו בסוגיא (וכן למדנו במסכת שקלים) ששומרי ספיחים לצורך העומר לפי דעת רבנן, היו מקבלים שכרם מתרומת הלשכה, שהרי אם ישמרו על הספיחים מצד עצמם חוששים שיזכו בהם ומיילא יביאו לקרבן העומר מתבואת יחיד ואגן בעינן משל ציבור, לכן היו נוטלים שכרם מתרומת הלשכה וכתוצאה מאותו שכר הם נעשו פועלים שאינם זוכים בתבואה וכו'.

ונקטו תוס', שגלבי בגדי כהונה אף לדעת רבנן לא חוששים שלא ימסרם יפה יפה, כיון שיועד הכהן גדול שצריך למסור לציבור מחמת שהוא ת"ח. וכו'.

מדברי התוס' מבואר, שמחמת שהכהן גדול יודע את פרטי ההלכות באמת יש כאן הקדש גמור. ולפום ריהטת דבריהם משמע שאף עבודות ציבור גמורות יכול לעבוד בהם באותם בגדים, שאין חשש שהם של יחיד כלל. ושלא כדברי רש"י והריטב"א (שם ביומא) שנקטו שכן כף ומחמה שהם עבודת ציבור במקצת כלשון הראשונים שם. וכבר עמד על דבריהם במש"ל בשקלים פ"ד ה"ו. ועיי"ש בתוס' ישנים (ד"ה ובלבד) הביאו דברי התו"כ שבגדי הכהונה צריכים להיות משל ציבור. ונקטו בתור דבר פשוט, דווקא לגבי עבודת יחיד אפשר למסור לציבור ולא חוששים שלא מסר יפה יפה, אולם בעבודות ציבור אין יכול לעבוד בבגדים אלו אפילו שמסר לציבור. והניחו בצ"ע מדוע לגבי קטורת אמרו שיכול להקטיר עם עשה קטורת ליחיד ואח"כ מסרה לציבור. (ועיי' ביומא ג, בדברי הגמ' ומה שכתבו הרש"ש, מרומי שדה וגבורת איר, בענין קטורת של משה רבנו.)

אם חוששים שלא נמסר יפה יפה, איך מועיל לקבל תרומות לצורך דברים ציבוריים. בשלמא מצוות מחצית השקל כך אמרה תורה שזאת צורת המצווה שיתנו ויוגדר הדבר כשל ציבור. אולם צריך תלמוד איך מקבלים אף קטונים, אם אין קניינים קנין איך מקבלים מהם. הרי לפי המבואר כל מה שאפשר להשתמש בדבר הבא מיחיד זה לצורך עבודת יחיד, ואילו בתרומת הלשכה שמקבלים מקטנים זה לצורך קרבנות ציבור ומדוע לא תחשוש שלא מסרו יפה יפה. (עי' תוס' יו"ט תחילת פרק רביעי בשקלים ועיי"ש בעיונים על הדף לדף ג)

וכך שואל הקצות החושן (סי' רלה, ד) הובא ברע"א על המשניות (פ"א משקלים מ"א) וכענין הדברים אף כתב בתפארת ישראל (שם, יכין, אות כה) לפי הנזכר קרבן ציבור לא יכול להיות משל יחיד. א"כ מה מועיל שנותן ותרם מחצית השקל, הרי אין קניינו מועיל מהתורה ועדיין נשאר בהפקר קרבן יחיד. ובדאי שלא מוגדר שמסר לציבור יפה.

אומרים האחרונים, היות ומדברנן תיקנו שמתנת קטן מעונת הפעוטות מוגדר כמזון, מועיל אף לגבי השלכות דיני התורה. בתפארת ישראל הוסיף, שמצד הפקר ב"ד הפקר שיש בידם כח להקנות בקנין גמור למקבל, כמילא כאשר הקטן נותן שייך הכסף לציבור בצורה גמורה.

והעולה מתוך הדברים, אף שיש לפלפל בזה טובא. שקטן יהיה עדיף על גדול בנתינתו לציבור. שהרי כפי שביארו האחרונים היות ולקטן אין אישות קניינית, ומה שמועילה נתינתו לגבוה, מחמת שרבנן הגדירו שנתינתו מוגדרת לנתינת ממון לפי כל כללי ההלכה, ממילא אתין עלה אף לשאר דיני התורה ומצד הדין המתבקש, שקנין דרבנן מהני לדאורייתא ועיין בדב"א (ח"א סי' א) בשע"י (ש"ה פ"ט) (במה שכתב המנחת חינוך מצו' קה' ע"א) אולם באדם גדול, שיש לו אישות ממונית, כאשר נותן אז לרצונו הבנתו ועומק מחשבתו, א"כ תמיד נחוש שלא מסר יפה יפה, אא"כ בדברים שחז"ל אמרו שכן הם פועלים כמו מחצית השקל שברגע שנכנס הכסף לקופה הציבורית שוב אין על זה שם של יחיד.

אמנם מרן הרי"ז הלוי (חידושים למנחות כא, ב) עסק בדון והגדרת "הקדש" ונקט

שכל דבר שצורת ההקדש היא נתינתו לצורך גבוה, אין הכוונה שהמעוט ניתנים לציבור ועיי"ז מוגדר המחצית השקל להקדש לצורך קרבנות ציבור. שאם כך הוא הדבר, עדיין יהיה קשה איך קטן מקנה את המחצית השקל לציבור הרי אין קניינו מועיל מהתורה. אלא נוקט הגרי"ז הוא מקדיש את המעות. עתה שזה כבר קודש, זה שייך לכלל הציבור שהרי ע"מ הקדיש שיהיה שייך בקרבנות ציבור. ועיי"כ צריך להעמיד במי שאמרה תורה שהקדשו הקדשו היינו קטן מגיל י"ב שאם אין הקדשו הקדש ואינו יודע לפי מקדיש בודאי שלא יועיל מה שיקדיש.

המנחת חינוך (מצו' קה, א) דן בקושיה הנ"ל, איך מועיל נתינתו של קטן למחצית השקל והביא אף את השיטות הנזכרות שקנין דרבנן מהני לדאורייתא. וכן מזכיר שחייבים להעמיד בקטן שיוודע לפי מקדיש היינו יותר מבן י"ב. והביא את דברי השער המלך, שמן התורה שקלי הקטנים בטלים ברוב של ציבור שהרי קי"ל שמן התורה חד בתרי בטל. וכל מה שאמרו מטבע חשוב ואינו מתבטל זה רק דין דרבנן ולגבי הדין דאורייתא מתבטל. והאר"ך עוד בדון ממון בעלים אינו מתבטל ועיי"ש. (ועיי' באבני מילואים סי' כח" סק"ג. ובשער המלך שקלים פ"א ה"א. ובדברי הגר"ש"ך בשקל הקדש בביאור הלכה ד"ה ואם נתנו.)

סיכום הדף

נושא היום: בית הבה וגנו. כותל סמוך לגינה. תשלום לפועל.

בית הבה (מקום עיזור הזיתים) שהיה בנוי בסלע ועל גביו היה גינה, **נפלה** תקרת בית הבה, **ויכול בעל הגינה** לזרוע בקרקע בית הבה עד שיבנה בעל בית הבה תקרה. **נחלקו רב ושמואל** כדרך שנחלקו בתקרת הבית שנפלה, **לדעת רב** יורד לזרוע בבית הבה רק אם נפחתה רובה, **משום** שעשוי אדם לזרוע חלק למטה וחלק למעלה. **ולדעת שמואל** אף בנפחת ד' טפחים יורד, אדם לא זרוע בב' מקומות. **והחידוש**, אולי שמואל יודה בגינה כיון שאנשים עשויים לזרוע בב' מקומות. **והחידוש בדירה**, אולי רב מודה לשמואל לגבי דורות בב' מקומות שאין זה מצוי.

כותל ואילן שנפלו לתשורת הרבים באונס, פטור אם הזיקו. **נתנו לו זמן** לקוק את האילן ולשבור את הכותל, אם נפלו **בתוך הזמן**, פטור. **לאחר הזמן**, פושט ועיי"ב. **ביאר ריו"ח** שב"ד נתנו לו זמן ל' יום.

כותל שהיה סמוך לגינה נפל לגינה, **תבע** בעל הגינה שיפנה בעל הכותל את האבנים, **אמר לו בעל הכותל**, קח את האבנים מתנה ותפנה אתה, **אין שומעין לו** אלא חייב בעל הכותל לפנות. **אם הסכים בעל הגינה**, ולא שפנה, **אמר בעל הכותל** לשלם לך דמי הוצאות ואטול את האבנים, **אין שומעים** לו. **וכן** שכר שקיבל לעשות בתבן ובקש, **וכאשר** תבע שכרו **אמר לו** בעל הבית קח את התבן והקש בדמי פעולתך, **אין שומעין לו**, **ואם הסכים הפועל**, וחדר בו בעל הבית ואמר אתן את שכרך ותתן את התבן והקש, **אין שומעין לו**.

מבואר בדברי המשנה, שכאשר פינה בעל הגינה את האבנים אין שומעין לבעל הכותל שיחצה לחזור בו, **מזוקקת** שאם הסכים בעל הגינה אף קודם לפינוי חדר בו בעל הכותל, כן שומעין לו. **ושאלת הגמ'**, מדוע הרי חצרו של בעל הגינה תקנה לו, שאמר רבי יוסי ברבי חנינא שחצרו של אדם קונה שלא מדעתו. **מבארת הגמ'** שהמקנה לא התכוון להקנות אלא רק להשתמש מתיבועת הפינוי.

במשנה אמרו ב' הלכות שעניינם שווה לגבי פינוי האבנים, ופועל שמסכרו ממה שעבד, **החידוש**, דווקא בעל הכותל לא יכול להישמש ולומר קבל את האבנים ופנה אתה, כיון שאין לו חיוב ממוני שיוכל להמיר אותו במתנת האבנים. **אולם** פועל שחייב לו בעל הבית, אולי יוכל לשלם בכל מה שרוצה ולאו דווקא ממון קמ"ל. **והחידוש בכותל**, דווקא פועל כאשר הסכים בעל הבית לא יכול לחזור בו כיון שזה תמורת עבודתו, אבל בעל הכותל יוכל לחזור, קמ"ל.

כאמור מבואר במשנה, שאין שומעין לבעל הבית לשלם לפועל במה שעשה. בבירייתא מבואר שכן יכול לשלם במה שעשה. **ביאר ר"ב**, כאשר שכרו עבור תבן וקש של חברו יכול לומר לו טול בשכרך מה שעשית. **דוחה הגמ'**, שהרי אם שכרו הוא, שכרו עליו וישלם במלאו. **אלא ביאר ר"ב**, בשל הפקר יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך. **שואל רבא**, כאשר שכר פועל למלאכה, הכל שייך לבעל הבית כולל מעשותו וכד', א"כ מתחייב לתת לו משכורת ואין יכול להישמש ולומר טול מה שעשית בשכרך. **ביאר ר"ב**, במשנה ובבירייתא מדובר בהפקר, **במשנה** שחייב לתת לו ממון מדובר שהגביה הפועל זכה בעל הבית, ויכול לומר טול משכורת. **אמר רבא** הבטה בהפקר מחלוקת תנאים, **לדעת רבנן** שומרי השדות לצורך מנחת העומר ושתי הלחם נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, **לדעת רבי יוסי**, יכול להתנדב ולהיות שומר חנים. **אמרו רבנן לרבי יוסי**, והרי אם יתנדב לא תבא המנחה מציבור אלא מאותו אדם פרטי. **מבארת הגמ'**, **רבנן סברו** הבטה בהפקר קונה ואם נותנים להם משכורת הם משובעים לציבור, ואם לא יתנו להם הרי השומר יזכה. **לדעת רבי יוסי**, הבטה בהפקר לא קונה ולכן אף אם ישמור שהבטה בהפקר לא קונה, **לרבנן** אמרו שישלמו להם כדי שיצא קול שהתבואה חש ליה. **ועפי"ז** מה שאמרו רבנן לרבי יוסי, מתיחס לכסף שנשאר בתרומת הלשכה מחמת מחילתו של השומר, **א"כ** קרבנות שיקריבו מתרומת הלשכה הם קרבנות יחיד. וכך ביאר את המחלוקת רבין בשם ריו"ח.